

Remissvar

Datum 2018-04-03

Dnr RAÄ-2018-75

Ert datum 2017-12-20

Ert dnr N2017/07438/FF

Avdelning Kulturmiljöavdelningen
(KM)

Enhet Utvärdering (KMU)

Ett land att besöka. En samlad politik för hållbar turism och växande besöksnäring (SOU 2017:95)

Sammanfattning

Riksantikvarieämbetet tillstyrker elva förslag och avstyrker ett. Övriga har myndigheten valt att inte ta ställning till.

Riksantikvarieämbetet ställer sig positivt till en samlad politik för hållbar turism och växande besöksnäring där kulturarvet har en central position. Myndigheten tillstyrker förslagen till politik och utformningen av övergripande mål, vision samt nationell strategi med insatsområden och delmål. Vår bedömning är att dessa insatser även främjar ett genomslag för de nationella målen för kulturmiljöarbetet.

Riksantikvarieämbetet avstyrker utredningens förslag om att ansvara för framtagande av ett förslag om hur turismekonomiska kretslopp och finansieringsmodeller för turism i kulturmiljöer kan utformas.

Riksantikvarieämbetets viktigaste synpunkt är risken att kulturarvs- och kulturmiljövärden ingår i flera av de föreslagna insatsområdena utan att ändå synliggöras.

Avsnitt 3.3: Mål för politiken

Riksantikvarieämbetet instämmer i utredningens beskrivning av kulturarvet som resurs och nära sammankopplad med turism och besöksnäring. Verksamheterna möts på arenan för samhällsutveckling och tillsammans bidrar till hållbar ekonomisk, social och miljömässig utveckling i hela landet. Därför tillstyrker Riksantikvarieämbetet förslaget om ett nytt övergripande mål för hållbar turism och växande besöksnäring. En samlad politik på området där fler myndigheter och aktörer på olika samhällsnivåer medverkar till hållbar utveckling bedöms också öka förutsättningarna för ett varsamt kulturarvsbruk. Det föreslagna målet för politiken främjar även ett genomslag för de statliga nationella målen för kulturmiljöarbetet.

Riksantikvarieämbetet

Storgatan 41

Box 5405

114 84 Stockholm

Tel 08-5191 8000

E-post riksant@raa.se

Hemsida www.raa.se

Org.nr 202100-1090

Plusgiro 599 94-4

Bankgiro 5052-3620

Avsnitt 3.4: En nationell strategi för hållbar turism och växande besöksnäring

Riksantikvarieämbetet tillstyrker utredningens förslag om att regeringen, tillsammans med föreslagna aktörer, utvecklar en nationell strategi som plattform för politikens utformning och genomförande fram till 2030. Myndigheten ställer sig även positiv till att koppla en vision till det övergripande målet, men anser att den föreslagna skrivningen bör omformuleras för att undvika risken att uppfattas som exkluderande. Riksantikvarieämbetet föreslår att inledningen i den föreslagna visionen ändras till: 2030 är besöksupplevelser i Sverige... istället för nuvarande formulering: "2030 är svenska besöksupplevelser..."

Avsnitt 3.5: Strategiska insatsområden och delmål

Riksantikvarieämbetet tillstyrker utredningens förslag att en nationell strategi delas upp i ett antal strategiska insatsområden som kan brytas ned i mätbara delmål.

I betänkandet framhålls kulturarvets starka koppling till naturmiljö och till exempel måltidsturism och utredningen föreslår en mer integrerad syn på natur- och kultur utifrån landskapsbegreppet. Riksantikvarieämbetet är positiv till breda, tematiska samarbeten inom – och mellan – de olika strategiska insatsområdena. Samtidigt ser myndigheten en risk i att insatser som involverar kulturarvet inte specifikt kan kopplas till eller följas upp i relation till kulturarvsområdet. Att kulturarvs- och kulturmiljövården ingår i flera av de föreslagna insatsområdena utan att ändå synliggöras är problematiskt.

Riksantikvarieämbetet ser inte att ett alternativt förslag till indelning av strategiska insatsområden skulle vara mer effektivt för kulturarvsdimensionerna inom turism och besöksnäring. Däremot betonar myndigheten, i linje med utredningen, att data och analys relaterat till olika aktivitetsområden är viktigt att utveckla för att på så sätt betona kulturarvets värde (s. 227).

Riksantikvarieämbetet vill lyfta fram betydelsen av att det horisontella synsätt som framhålls för de tematiska insatsområdena också omfattar de övriga strategiska insatserna. Digitaliseringsprocesser är en nyckelfråga för att utveckla och paketera produkter och tjänster som kan främja besöksupplevelser och tillgänglighet och rör såväl museer som kulturmiljöer. De innehållsliga aspekterna av digitaliseringen kan också bidra till att utveckla kulturarvsföretagandet inom besöksnäringen. En högre grad av samordnad infrastruktur med standardiserade, interoperabla och öppna data kan förse entreprenörer med det innehåll som

behövs för att utveckla rikt och varierat innehåll – ett innehåll som med fördel kan harmoniseras med naturmiljöinformation. Horisontella insatser för utveckling, innovation och forskning är också viktiga för utveckling av besöksnäring inom kulturarvsområdet. Med hänvisning till den betydelse bland annat museernas verksamhet har för en stärkt besöksnäring bör dessa aktörer också ses som viktiga mottagare och samarbetsparter.

Avsnitt 3.6.3: Besöksnäringens myndighetsgrupp

Riksantikvarieämbetet tillstyrker utredningens förslag om att ge Tillväxtverket ett uppdrag att samordna, leda och återrapportera arbetet i besöksnäringens myndighetsgrupp. Riksantikvarieämbetet ser också positivt på fortsatt medverkan i gruppen.

Kapitel 4: Besöksnäringen – en del av ett hållbart samhällsbygge

Riksantikvarieämbetet tillstyrker utredningens förslag att ge Tillväxtverket i uppdrag och resurser för en pilotsatsning på *Hållbar destinationsutveckling genom samarbete mellan stad och landsbygd*.

I förslagen som berör kunskapsutveckling avseende kopplingen mellan besöksnäringen i städer och landsbygden bör även studier om kulturarvets betydelse för samhällsutvecklingen ingå – på ett mer övergripande sätt än som "enbart" resurs för besöksnäringen. I det konkreta arbetet som beskrivs, med inriktning på att etablera och förstärka samarbeten mellan destinationer i storstäder och på landsbygderna, vill Riksantikvarieämbetet framhålla läns museerna som etablerade aktörer. Inom det aktörssystem som idag representerar kulturturismen utgör museerna fasta noder för bland annat regional samordning, kompetensförsörjning och kompetensutveckling.

Kapitel 6: Kompetensförsörjning

Riksantikvarieämbetet delar utredningens uppfattning om komplexiteten hos konstellationen av aktörer inom kulturturism. Myndigheten delar också synen på att kunskapen behöver stärkas gällande hur kulturarvet kan utvecklas som besöksmål. Med utgångspunkt i detta tillstyrker myndigheten förslagen om kompetensutveckling och kunskapshöjande insatser. De bör även vända sig direkt till enskilda företagare och ideella organisationer eftersom det inte finns någon samlande branschorganisation inom kulturarvssektorn.

Kapitel 8: Data, statistik och analys

Riksantikvarieämbetet tillstyrker utredningens förslag att ge Tillväxtverket ett tydligt uppdrag samt resurser att ansvara för turismstatistik. Uppdraget bör även omfatta utveckling av nationell data och statistik som är viktiga underlag för kunskapsproduktion och fördjupande analyser om hur kulturarvet bevaras, används och utvecklas samt bidrar till samhällsliga effekter (inom exempelvis mätverktyg som BRP+).

Dagens nationella statistik för kulturarvsturism fokuserar till exempel på museerna och deras besökare och uppmärksammar i mindre grad andra typer av publika kulturmiljöer.¹ Det är inte möjligt att utläsa museernas och andra kulturarvsaktörers omsättning och förädlingsvärde då "kulturarvsföretagare" inte omfattas av någon branschkod eller liknande. En samlad politik för turism och besöksnäring, där kulturarvet utgör en viktig del, bör även innefatta möjligheter till uppföljning.

Kapitel 10: Naturturism

Riksantikvarieämbetet tillstyrker utredningens förslag att uppdraga åt Naturvårdsverket att utveckla ett förslag för hur skyddade natur- och kulturområden kan användas för utveckling av turism. I förslaget till uppdragsbeskrivning pekas ett antal områden ut specifikt, varav biosfärområden är ett. Biosfärområden är länsstyrelsens ansvar men Riksantikvarieämbetet är öppen för samverkan angående områdenas kulturmiljövärden.

Tidigare samverkan med Naturvårdsverket angående natur- och kulturresevat har medfört att följande gemensamma utvecklingsområden har identifierats: samarbete kring tillgänglighet och information, utbildningar för förvaltare, ökad samverkan kring vägledning samt forskning och kunskapsutveckling kring förvaltning av natur- och kulturmiljövärden.²

Kapitel 11: Kulturturism

Riksantikvarieämbetet tillstyrker utredningens förslag om framtagandet av en delstrategi för utveckling av kulturturism, se kommentaren till avsnitt 3.5.

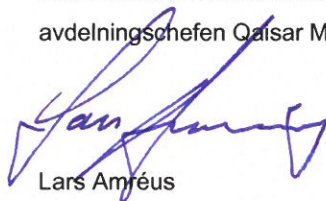
¹ Riksantikvarieämbetet (2017). Attraktionskraft kulturmiljö, s. 3 ff: http://samla.raa.se/xmlui/bitstream/handle/raa/10825/Rapp2017_10.pdf?sequence=6&isAllowed=y

² Naturvårdsverket och Riksantikvarieämbetet (2015). Förvaltning av natur- och kulturresevat: <https://www.raa.se/app/uploads/2016/03/Skrivelse-förvaltning-av-natur-och-kulturresevat.pdf>

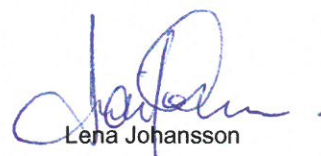
Riksantikvarieämbetet tillstyrker vidare utredningens förslag att utveckla en plan för hållbar besöksmålsutveckling av världsarven i Sverige, kopplad till myndighetens nationella världsarvsstrategi. Det pågående regeringsuppdraget om att utarbeta en nationell världsarvsstrategi ska återrapporteras till Regeringskansliet den 30 september 2019. Inriktningen på arbetet med framtagandet av strategin ligger i linje med utredningens förslag. Riksantikvarieämbetets utgångspunkt bygger på det arbetssätt som utvecklats av Unesco: World Heritage Sustainable Tourism tool-kit.³ Utifrån gemensamma erfarenheter av besöksmålsutveckling i kulturmiljöer har Riksantikvarieämbetet och Tillväxtverket för avsikt att utveckla metoden i ett gemensamt pilotprojekt. Syftet med ett sådant projekt är att anpassa metoden efter de aktuella förhållanden som världsarven i Sverige har.

Riksantikvarieämbetet avstyrker utredningens förslag om att ta fram ett förslag på hur ett arbete kring turismekonomiska kretslopp och finansieringsmodeller för turism i kulturmiljöer kan utformas. Myndigheten instämmer i den problembild som utredningen visar men bedömer att ansvaret för ett sådant arbete bör förläggas till en aktör som bedriver relevant forskning på området. En sådan forskning kan bidra med fördjupad problematisering av frågan och belysa för- och nackdelar samt möjligheter och utmaningar med olika finansieringsmodeller.

Detta beslut har fattats av riksantikvarien Lars Amréus efter föredragning av utvärderaren Lena Johansson. Även överantikvarien Knut Weibull och avdelningschefen Qaisar Mahmood har varit med om den slutliga handläggningen.

Lars Amréus

Lena Johansson

³ Riksantikvarieämbetet (2017). Hållbar turism. Inspiration, erfarenhet och metodutveckling från arbetet med Unescos *How-to-guides* i Bergslagen:
<http://samla.raa.se/xmlui/bitstream/handle/raa/10547/978-91-7209-772-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

